

CC72650

LUDWIG VAN BEETHOVEN

Complete sonatas for
piano and violin

**Isabelle van Keulen
& Hannes Minnaar**

Executive producers: Anne de Jong & Marcel van den Broek
A&R Challenge Records International: Anne de Jong
Recorded at: the MotorMusic Studios in Mechelen, Belgium
Recording dates: 30 August – 5 September 2014
Recording, mixing and mastering: Steven Maes for Serendipitous Classical Recordings
and Mastering.
Musical director and editing: Felicia Bockstael.
Assistant engineers: Floren Van Stichel and Andres Algaba.
Recording engineer: Steven Maes
Recording producer: Felicia Bockstael
Liner notes: Isabelle van Keulen
Translations: Sigrid Kullmann, Carol Stennis / Muse Translations
Booklet editing: Sarina Pfiffi
Cover photo: Merlijn Doornik
Product coordination: Boudewijn Hagemans
Graphic Design: Natasja Wallenburg
Cover Design: Juan Carlos Villarroel
Art direction: Marcel van den Broek

www.challengerecords.com / www.isabellevankeulen.com

LUDWIG VAN BEETHOVEN
Complete sonatas for
piano and violin
Isabelle van Keulen
& **Hannes Minnaar**

CD 1

LUDWIG VAN BEETHOVEN (1770-1827)

Sonata No. 1 in D major op. 12/1 (1798)

- [1] Allegro con brio
- [2] Tema con variazioni: Andante con moto
- [3] Rondo: Allegro

8:07

6:19

4:28

Sonata No. 2 in A major op. 12/2 (1797-8)

- [4] Allegro vivace
- [5] Andante, più tosto allegretto
- [6] Allegro piacevole

6:04

5:16

5:00

Sonata No. 3 in E-flat major op. 12/3 (1798)

- [7] Allegro con spirito
- [8] Adagio con molta espressione
- [9] Rondo: Allegro molto

7:46

5:40

4:10

Ook als kamermusicus is Minnaar actief. Met zijn Van Baerle Trio won hij prijzen op concoursen te Lyon (CIMCL, eerste prijs, 2011) en München (ARD, tweede prijs, 2013). In 2014 traden zij in de serie "Rising Stars" op in de meest toonaangevende zalen van Europa, waaronder de Musikverein (Wenen) en Cité de la Musique (Parijs). Daarnaast werkte Minnaar samen met musici als Janine Jansen, Isabelle van Keulen en Mischa Maisky.

De twee solocd's die Minnaar tot dusver uitbracht werden met enthousiasme ontvangen. Zijn debuutcd werd bekroond met een Edison en was aanleiding voor een paginavullend artikel in Gramophone. Hetzelfde blad schreef over de in 2013 verschenen cd "Bach Inspirations": "After Minnaar's debut disc, this makes two hits in a row". BBC Music Magazine waardeerde het album met 5 sterren en selecteerde het als "Instrumental choice of the month".

Met Jan Willem de Vriend en het Netherlands Symphony Orchestra neemt Minnaar in de komende seizoenen Beethovens 5 pianoconcerten op. Daarnaast debuteert hij bij diverse orkesten waaronder de BBC Philharmonic en het London Philharmonic Orchestra.

Hannes Minnaar

*“Every single performance by this pianist is out of the top drawer”
(Gramophone Magazine, January 2014)*

Hannes Minnaar is een van Nederlands meest succesvolle pianisten. Hij sloot zijn studie bij Jan Wijn aan het Conservatorium van Amsterdam af met een 10 en onderscheiding en volgde daarna lessen bij onder anderen Alfred Brendel, Menahem Pressler en Ferenc Rados. Tegelijkertijd studeerde hij orgel bij Jacques van Oortmerssen.

Als prijswinnaar van de internationale concoursen in Genève (Concours de Genève, tweede prijs, 2008) en Brussel (Koningin Elisabeth Wedstrijd, derde prijs, 2010) wist hij internationaal de aandacht op zich te vestigen. De Borletti-Buitoni Trust kende hem in 2011 een van hun prestigieuze beurzen toe.

Hannes Minnaar soleerde bij vele orkesten, waaronder het Koninklijk Concertgebouworkest en het Nationaal Orkest van België, onder dirigenten als Marin Alsop, Herbert Blomstedt, Frans Brüggen, Eliahu Inbal en Edo de Waart. Hij geeft recitals in heel Europa en daarbuiten. Zo trad hij op in het Concertgebouw (Amsterdam), Gewandhaus (Leipzig) en Musashino Hall (Tokio) en was hij te gast bij pianofestivals in Bordeaux, Guangzhou en La Roque d'Anthéron.

CD 2

LUDWIG VAN BEETHOVEN (1770-1827)

Sonata No. 4 in a minor op. 23 (1801)

[10]	Presto	7:00
[11]	Andante scherzoso, più allegretto	5:42
[12]	Allegro molto	5:16

Sonata No. 5 in F major op. 24 (1801) **Frühling**

[13]	Allegro	9:42
[14]	Adagio molto espressivo	5:23
[15]	Scherzo: Allegro molto	1:42
[16]	Rondo: Allegro ma non troppo	6:11

Sonata No. 6 in A major op. 30/1 (1801-2)

[17]	Allegro	7:29
[18]	Adagio molto espressivo	5:58
[19]	Allegretto con variazioni	7:28

CD 3

LUDWIG VAN BEETHOVEN (1770-1827)

Sonata No. 7 in c minor op. 30/2 (1801-2)

[20]	Allegro con brio	7:31
[21]	Adagio cantabile	8:43
[22]	Scherzo: Allegro	3:44
[23]	Finale: Allegro; Presto	5:15

Sonata No. 8 in G major op. 30/3 (1801-2)

[24]	Allegro assai	6:05
[25]	Tempo di minuetto, ma molto moderato e grazioso	7:03
[26]	Allegro vivace	3:32

Sonata No. 10 in G major op. 96 (1812)

[27]	Allegro moderato	11:10
[28]	Adagio espressivo	5:57
[29]	Scherzo: Allegro	1:56
[30]	Poco allegretto	7:54

Daarnaast zet zij zich te allen tijden in voor muziek van hedendaagse componisten: op haar repertoire staan, naast alle grote standaardwerken, ook speciaal voor haar geschreven stukken, waaronder de vioolconcerten van Erkki-Sven Tüür en haar landgenoot Theo Loevendie, maar ook werken van Henri Dutilleux, John Adams, Lera Auerbach, Oliver Knussen en Brett Dean. Ook minder bekende werken krijgen haar aandacht, zo heeft zij vioolconcerten van o.a. Krenek, Pettersson en Busoni op haar repertoire staan.

Vele opnames zijn er over de jaren verschenen, de meest recente zijn het Vioolconcert van Berg (Chandos), een CD met werken voor viool en piano van Strauss, Nino Rota en Respighi (Channel Classics), Mozarts Klarinetkwintet met Sharon Kam (Berlin Classics), de Goldbergvariaties van Bach met het Leopold String Trio (Hyperion) en de complete werken voor viool en piano van Prokofiev met Ronald Brautigam (Challenge, december 2012). In mei 2013 kwam een prestigieus project uit bij Challenge Records: een CD met muziek van Astor Piazzolla gespeeld door het Isabelle van Keulen Ensemble, gecombineerd met de documentaire 'Tango!' op DVD/Bluray.

Sedert het najaar van 2012 doceert Isabelle van Keulen viool, altviool en kamermuziek aan de hogeschool voor muziek in Luzern.

Isabelle van Keulen

'De combinatie van haar intense muzikale intelligentie en levendige klank met haar intuïtieve begrip voor het tedere, zoekende karakter van deze muziek is... in één woord magisch.' *The Guardian*

Sinds haar doorbraak in 1984 – met het winnen van de BBC Young Musician of the Year Competition, live in heel Europa uitgezonden en door een miljoenenpubliek bekeken – hecht Isabelle van Keulen grote waarde aan haar muzikale veelzijdigheid. Niet alleen staat bij haar een uiterst gewetensvolle en waarheidsgetrouwe interpretatie van de muziek hoog in het vaandel: zij streeft er tevens naar muziek als taal te zien en het communiceren met haar publiek en haar mede-musici zorgt ervoor dat er altijd een gevoel van dynamiek, inspiratie en enthousiasme overkomt.

Dit komt ook tot uiting in het feit dat Isabelle van Keulen zich niet alleen tot de viool beperkt, maar met even veel engagement altviool speelt (soms in hetzelfde programma), kamerorkesten aanvoert en kamermuziek in allerlei vormen en combinaties ten gehore brengt. Of het nu de meer dan twintigjarige samenwerking met de Nederlandse pianist Ronald Brautigam is, het gezamenlijk optreden met mezzosopraan Christianne Stotijn, haar deelname aan het Leopold String Trio, het leiden van het Norwegian Chamber Orchestra, haar bemoeienis met het door haar opgerichte Delft Chamber Music Festival (waarvan zij van 1997 tot 2006 artistiek leider was), haar masterclasses of solistische optredens met orkesten als het Koninklijk Concertgebouworkest, de Berliner Philharmoniker en NHK Tokyo – altijd komt de drang naar eerlijk musiceren op de allereerste plaats.

CD 4

LUDWIG VAN BEETHOVEN (1770-1827)

Sonata No. 9 in A minor op. 47 (1803) **Kreutzer**

[31]	Adagio sostenuto - Presto - Adagio	13:21
[32]	Andante con variazioni	14:19
[33]	Presto	8:31

'Sonata per il Pianoforte ed un Violino obbligato, scritta in uno stile molto concertante, quasi come d'un concerto. Composta e dedicata al suo amico R. Kreutzer, (....) per L. van Beethoven. Opera 47.'

This was the title given to the first edition of Sonata No. 9, known as the Kreutzer Sonata. It shows Beethoven's thinking on the piano-violin combination: the piano came first, which obviously had something to do with the virtuoso skills of the master himself on the pianoforte.

The piece was originally intended for the half-African, half-Polish violin virtuoso George Augustus Polgreen Bridgetower, who happened to be in Vienna on a concert tour and who premiered the piece in May 1803 with Beethoven at the piano, but after an argument between the two gentlemen about a lady, Beethoven dedicated it to the violinist Rodolphe Kreutzer. The day before the concert, not a note had been put to paper, and Beethoven had 'borrowed' the third movement from his Sonata in A major Op. 12/2, to which he later added an alternative movement. Bridgetower had to play from the manuscript sketch: that was all there was.

Not only was Sonata Op. 47 a turning point in Beethoven's work for piano and violin, but never before had anything been written in this manner for piano and one other instrument. Whereas the keyboard instrument had always been secondary, an accompaniment, the Kreutzer Sonata put an end to this once and for all, and publications of Beethoven's sonatas with a second instrument always mentioned the piano first.

The first eight violin sonatas, Op. 12/1-3, Op. 23 and 24, and Op. 30-1/3, were composed between 1798 and 1802, in Beethoven's first creative period; after the Sonata Op. 47 in 1803, at the beginning of the middle period, he set the genre aside until 1812, the year in which the hushed, reflective tenth sonata, Op. 96 in G major, was written. In this middle period, around 1803 to 1814, Beethoven's greatest masterpieces were composed: Fidelio, his only opera, the violin concerto, Symphonies No. 3-7, the three string quartets Op. 59, the Triple Concerto and the Piano Concertos No. 4 and 5. By then he was already suffering from hearing loss, which even brought him to the verge of a deep depression: the fear that he would never again be able to hear or to play music put him into a suicidal state of mind, and in October 1802 he made his will, the famous Heiligenstädt Testament.

At the age of 16, Ludwig van Beethoven had travelled to Vienna in 1787 to meet Mozart, the only great composer by whom he wished to be taught. But because of his mother's death, he had to return to Bonn unexpectedly after only a few months, and the imminent war with France made it impossible to return to Vienna until 1792. To Beethoven's dismay, Mozart had died the year before, and he had to 'settle for' Joseph Haydn, who he only truly learned to fully appreciate after studying with him for a number of years (and more particularly, after he had composed *The Creation* and *The Seasons*). At first, Haydn was also critical of Beethoven, mainly of his unconventional manner of composing, the unexpected key changes and furious accents on off-beats, but he soon came to realise that Beethoven could not do otherwise.

Ludwig was self-willed, moody and often thought he knew better, but it was precisely his original musical vocabulary that brought him great recognition. The nobility honoured and remunerated him: Prince Lichnowsky, for example, Prince Lobkowitz and Archduke Rudolph, who as a child had already understood that Beethoven had 'taken music to the next century'. Without this support, Beethoven would not have been able to work independently; besides that, his self-willed character did not permit him to take a position at a court – as Haydn had done with the Esterhazys near Vienna for many years, and as Mozart had done in Salzburg – where one was expected to compose to please the employer.

And a few loyal close friends always gave him much moral and practical support: the violinist Ignaz Schuppanzigh, who premiered much of his chamber music, Nikolai Zmeskall, a capable cellist, an old friend from Bonn, Stephan von Breuning, who helped him write the libretto of Fidelio and revised several works, piano craftsman Andrea Streicher and his wife Nanette, who felt it their duty to assist Ludwig with domestic matters. Thanks to this loyal support, Beethoven was able to devote himself to composing without interruption; extremely self-critical, he numbered his Piano Trios as Op. 1 (dedicated to his Maecenas Lichnowsky), although he had written a great deal before this. But then he was off to a flying start: the first Violin Sonatas Op. 12, three in all, dedicated to Antonio Salieri; the Sonata Pathétique Op. 13, the First Piano Concerto Op. 15, the Septet Op. 20 and last but certainly not least, his Symphony No. 1, Op. 21.

The fourth and fifth Violin Sonatas, Op. 23 and Op. 24, were composed in the summer of 1801, the year in which then ten-year-old Carl Czerny came to study with him. Despite the fact that Beethoven did not like to teach, he accepted this

gevarieerd!), zijn tederheid en duisterheid, kortom: een onuitputtelijke bron van inspiratie!

Isabelle van Keulen

De vierde en vijfde Vioolsonates, opus 23 en opus 24, ontstonden in de zomer van 1801, het jaar waarin ook de jonge Carl Czerny als tienjarige bij hem kwam studeren. Hoewel Beethoven niet graag les gaf, accepteerde hij deze leerling toch, en Czerny bracht later het uitgebreide naslagwerk 'Über den richtigen Vortrag der sämtlichen Beethoven'schen Klavierwerke' uit, compleet met metronoomcijfers en voordrachtsaanwijzingen.

Ondanks grote erkenning moest hij toch ook zijn hele leven vechten tegen het onbegrip voor zijn extreem vernieuwende stijl, de grote dynamische verschillen in zijn muziek, met alle 'off beat'-accenten, zijn virtuoze reizen door de toonsoorten in kort bestek en zijn ongeëvenaarde drang naar een pure, tekstgetrouwe en onopgesmukte weergave. De musici in de orkesten in Wenen – vooral de blazers – vonden zijn muziek onspeelbaar, waardoor Beethoven vaak te kampen had met musici die hele passages weglieten (de première van de eerste symfonie!) of de dynamische verschillen afvlakten. Dit bracht hem vaak tot razernij, wat zijn verslechterende gehoor – waarvan hij rond het ontstaan van de Grande Sonate Pathétique last begon te krijgen – en het bijbehorende gefluit en gebonk in zijn hoofd niet ten goede kwam...

Al met al zijn de tien sonates voor piano en viool een uitzinnige expositie van Beethovens grote inventiviteit en kunnen we er alle aspecten van deze geniale componist in terugvinden: zijn uitbundigheid, humor, zijn voorliefde voor variaties (vier van de tien sonates hebben een deel dat uit een thema met variaties bestaat en vier andere hebben een Rondo als laatste deel, waarin ook lustig wordt

pupil, and Czerny later published the comprehensive reference work 'On the proper performance of all Beethoven's works for piano', complete with metronome speeds and instructions for their presentation.

Despite finding great recognition, all his life he had to fight the lack of understanding of his extremely innovative style, the enormous dynamic differences in his music, with all the off-beat accents, his virtuoso travels through key changes in just a few bars, and his unequalled striving for a musical performance that was pure, unadulterated and unadorned. The musicians in the Viennese orchestras, particularly the wind instrument players, found his music impossible to play, so that Beethoven was often faced with musicians who simply left out entire passages (the premiere of his first symphony!) or who ignored all the dynamic markings. This often drove him to distraction, and it did not help his hearing problem, which was becoming progressively worse – it first became apparent around the time when he composed the Pathétique Sonata – or the accompanying buzzing and ringing in his head ...

All in all, the ten Sonatas for piano and violin are an impassioned exposition of Beethoven's great inventiveness, and all aspects of his composing genius are present in them: the exuberance, the humour, the love for variations (four of the ten sonatas have a movement consisting of a theme with variations and four others have a rondo as the final movement, consisting of a theme and variations), the tenderness and the mystery, in short: an inexhaustible source of inspiration!

Translation: Carol Stennes/Muse Translations

Isabelle van Keulen

"Her taut musical intelligence and vivid sound combined with a fine instinct for the tender, searching quality of this music ... absolutely magical." The Guardian

Since her breakthrough in 1984, winning the BBC Young Musician of the Year, a competition that was broadcast all over Europe and watched live on television by millions, Isabelle van Keulen can now look back on many years of musical diversity. Not only is it always vital for her to approach the musical score with honesty and with an extremely conscious approach to interpretation, she also strives to communicate with her audiences and musical partners, allowing her to perform in an inspirational, lively and enthusiastic manner.

Her versatility lies in the fact that she not only plays the violin but the viola as well, and with the same energy, performing chamber music in a wide variety of settings and directing chamber orchestra performances. She has collaborated with the Dutch pianist Ronald Brautigam for over twenty years, appeared on the concert stage with mezzo-soprano Christianne Stotijn, directed and led the Norwegian Chamber Orchestra, founded the Delft Chamber Music Festival, of which she was artistic director from 1997 until 2006, gave masterclasses and performed as a soloist with such orchestras as the Royal Concertgebouw Orchestra, Berlin Philharmonic and the NHK Tokyo. In all these pursuits being faithful to the music has always been her highest priority.

Ludwig was eigenzinnig, stuurs en meende alles vaak beter te weten, maar kreeg juist door zijn originele muzikale vocabulaire grote erkenning. De adel honoreerde hem ook in financiële zin, Prins Lichnowski bijvoorbeeld, Prins Lobkowitz en Aartshertog Rudolph, die als kind al begrepen had dat Beethoven de muziek ‚naar de volgende eeuw had gedragen‘. Zonder deze ondersteuning had Beethoven het niet zelfstandig kunnen redden, bovendien stond zijn eigenzinnige karakter hem niet toe zich te onderwerpen aan een aanstelling aan een hof, zoals bijvoorbeeld Haydn tientallen jaren had gedaan bij de Esterhazy's in de buurt van Wenen en Mozart in Salzburg, waar men geacht werd in de smaak van de opdrachtgever te componeren.

Ook een paar trouwe goede vrienden gaven hem veel morele en praktische steun, de violist Ignaz Schuppanzigh, die veel van zijn kamermuziek in première bracht; Nikolai Zmeskill, een verdienstelijk cellist; jeugdvriend uit Bonn Stephan von Breuning, die o.a. ook meewerkte aan het libretto van Fidelio; de pianobouwer Andreas Streicher en zijn vrouw Nanette die zich geroepen voelde Ludwig op het huishoudelijke front bij te staan. Dankzij deze loyale ondersteuning was Beethoven in staat zich ononderbroken aan het componeren te wijden; uiterst zelfkritisch vond hij pas de Pianotrio's opus 1 (opgedragen aan zijn maecenas Lichnowski) een opusnummer waardig, daarvoor echter had hij al veel geschreven. Maar toen ging het ook echt van start; de eerste Vioolsonates opus 12, drie stuks in totaal, opgedragen aan Antonio Salieri, de Sonate Pathétique opus 13, het Eerste Pianoconcert opus 15, het Septet opus 20 en niet te vergeten de Eerste Symfonie, opus 21.

De eerste acht vioolsonates, opus 12/1-3, opus 23 en 24, en opus 30/1-3, werden tussen 1798 en 1802 gecomponeerd, in Beethovens eerste scheppingsperiode; na de Sonate opus 47 uit 1803, aan het begin van de middenperiode, legde hij het genre weg tot 1812, het jaar waarin de verstilde, milde 10e sonate opus 96 in G gr.t. ontstond. In deze middenperiode, ongeveer van 1803 tot 1814, ontstonden Beethovens grootste meesterwerken: Fidelio, zijn enige opera, het vioolconcert, de symfonieën 3-7, de drie strijkkwartetten opus 59, het tripelconcert en de pianoconcerten nr. 4 en 5. Hij leed in die tijd al erg onder zijn tanende gehoor, wat hem zelfs op het randje van een diepe depressie bracht: de angst geen muziek meer te kunnen horen of maken, bracht hem in een suïcidale stemming en in oktober 1802 maakte hij zijn testament op, het beroemde Heiligenstädter Testament.

In 1787 was Ludwig van Beethoven als zestienjarige naar Wenen gereisd om Mozart te ontmoeten, de enige grote componist door wie hij onderwezen wilde worden. Door de dood van zijn moeder moest hij echter na een paar maanden onverhoopt terug naar Bonn. De dreigende oorlog met Frankrijk maakte een terugkeer naar Wenen pas weer in 1792 mogelijk. Tot Beethovens ontsteltenis was Mozart het jaar daarvoor gestorven, en moest hij ,genoegen nemen' met Joseph Haydn, die hij pas na een aantal jaren studie bij hem volledig naar waarde leerde schatten (vooral na het ontstaan van Die Schöpfung en Die Jahreszeiten). Haydn had aanvankelijk ook kritiek op Beethoven, met name op diens onconventionele manier van componeren, de onverwachte toonsoortwisselingen en heftige accenten op zwakke maatdelen, maar hij begreep al snel dat Beethoven niet anders kon.

Over the years Isabelle van Keulen has also been a great champion of contemporary music. She had many concertos written specially for her (by Erkki-Sven Tüür and her compatriot Theo Loevendie) and has many other 20th- and 21st-century works in her repertoire including concertos by Henri Dutilleux, John Adams, Lera Auerbach, Oliver Knussen and Brett Dean. She also likes to perform lesser-known works by Colin Matthews and concertos by Krenek, Pettersson and Busoni.

Isabelle van Keulen has made many recordings in the past decades, the most recent ones are Berg Violin Concerto (Chandos), a CD of violin-piano sonatas by Strauss, Nino Rota and Respighi (Channel Classics), Mozart's Clarinet Quintet with Sharon Kam (Berlin Classics), Bach's Goldberg Variations with the Leopold String Trio (Hyperion) and the Complete Works for violin and piano by Prokofiev, with Ronald Brautigam (Challenge, December 2012). In May 2013 a high profile CD with music by Astor Piazzolla was released on Challenge Records, Tango!, combined with DVD/Bluray and documentary, with the Isabelle van Keulen Ensemble.

Since autumn 2012 she is professor for violin, viola and chamber music at the Luzern University of Arts.

Hannes Minnaar

*“Every single performance by this pianist is out of the top drawer”
(Gramophone Magazine, January 2014)*

Dutch pianist Hannes Minnaar received international acclaim after winning prizes at the Queen Elisabeth Competition (3rd prize, 2010) and the Geneva International Music Competition (2nd prize, 2008). He studied with Jan Wijn at the Amsterdam Conservatory, graduating with the highest distinction and took master classes with Alfred Brendel, Menahem Pressler and Ferenc Rados. In addition, he studied organ with Jacques van Oortmerssen.

Hannes Minnaar was soloist with many orchestras, including The Royal Concertgebouw Orchestra and the National Orchestra of Belgium, working with conductors such as Marin Alsop, Herbert Blomstedt, Frans Brüggen, Elisha Inbal and Edo de Waart. He gives recitals in many European countries and beyond. He performed at the Royal Concertgebouw (Amsterdam), Gewandhaus (Leipzig) and Musashino Hall (Tokyo) and was invited to the festivals of La Roque d'Anthéron, as well as Bordeaux and Guangzhou.

Minnaar is also active as a chamber musician. His Van Baerle Trio won prizes at competitions in Lyon (CIMCL, 1st prize, 2011) and München (ARD, 2nd prize, 2013). In 2014 the trio performed in the “Rising Stars” series in the most important European concert halls, a.o. Musikverein (Vienna) and Cité de la Musique (Paris). In addition, he also performed with Janine Jansen, Isabelle van Keulen and Mischa Maisky.

‘Sonata per il Pianoforte ed un Violino obbligato, scritta in uno stile molto concertante, quasi come d’un concerto. Composta e dedicata al suo amico R. Kreutzer, (...)per L. van Beethoven. Opera 47.’

Zo luidde het opschrift op de eerste uitgave van de Sonate nr. 9, de zogenaamde Kreutzer-sonate. Hieruit blijkt hoe Beethoven over de combinatie piano-viool dacht: de piano kwam eerst, wat uiteraard ook te maken had met de virtuoze vaardigheden op het klavier van Beethoven zelf.

Oorspronkelijk bedoeld voor de half Afrikaanse, half Poolse vioolvirtuoos George Augustus Polgreen Bridgetower, die toevallig in Wenen op concertreis was en het stuk in mei 1803 met Beethoven zelf aan het klavier in première bracht, werd deze sonate na een ruzie tussen de beide heren over een dame aan de violist Rodolphe Kreutzer opgedragen. Daags voor het concert stond er nog geen noot op papier, het derde deel had Beethoven ‘geleend’ van zijn Sonate in A gr.t. opus 12/2, die hij later van een alternatief deel voorzag. Bridgetower moest van het manuscript spelen, want er waren alleen nog maar schetsen.

De Sonate opus 47 was niet alleen een keerpunt in Beethovens oeuvre voor piano en viool, ook was er nog nooit op deze manier voor piano en een ander instrument geschreven. Was het klavierinstrument altijd secundair, begeleidend geweest, met de Kreutzer-sonate kwam hier definitief een einde aan en werd op de uitgaven van Beethovens sonates met een ander instrument de piano als eerste genoemd.

His two solo albums found high acclaim. His debut album was awarded an Edison and it gave rise to a full-page article in Gramophone. The same magazine wrote about his second album "Bach inspirations": "After Minnaar's debut disc, this makes two hits in a row". BBC Music Magazine selected it as "Instrumental choice of the month" with 5 stars.

In upcoming seasons, Minnaar will record Beethoven's 5 Piano Concertos with Jan Willem de Vriend and the Netherlands Symphony Orchestra. He will also make his debut with orchestras as the BBC Philharmonic and the London Philharmonic Orchestra.

Wien und Cité de la Musqjue Paris, auf. Darüberhinaus arbeitete Hannes Minnaar mit Janine Jansen, Isabelle van Keulen und Mischa Maisky zusammen.

Die beiden bisher eingespielten Solo-CDs wurden mit großer Begeisterung empfangen. Sein CD-Debüt erhielt den Edison und war Thema eines großen Artikels im tonangebenden Gramophone Magazine. Im gleichen Blatt bezeichnete man seine "Bach Inspirations" CD als "zweiten Hit in Reihe". BBC Music Magazine bewertete das Album mit 5 Sternen und "Instrumental choice of the month".

Mit Jan Willem de Vriend und dem Netherlands Symphony Orchestra nimmt Minnaar in den kommenden Jahren Beethovens fünf Klavierkonzerte auf. Des weiteren wird er in Kürze sein Debüt beim BBC Philharmonic und dem London Philharmonic Orchestra machen.

Hannes Minnaar

*„Jeder Auftritt dieses Pianisten ist Spitzenqualität“
(Gramophone Magazine, Januar 2014)*

Der holländische Pianist Hannes Minnaar erzielte internationale Anerkennung als Preisträger bei Wettbewerben in Genf (Concours de Genève 2008, 2. Preis) und Brüssel (Reine Elisabeth Concours 2010, 3. Preis). Nach „cum laude“-Abschluß seines Studiums am Konservatorium von Amsterdam unter Jan Wijn nahm Hannes Minnaar unter anderem Unterricht bei Alfred Brendel, Menahem Pressler und Ferenc Rados. Gleichzeitig studierte er Orgel bei Jacques van Oortmerssen.

Hannes Minnaar war Gastsolist bei vielen Orchestern, wie dem Koninklijk Concertgebouworkest und dem Nationalorchester von Belgien unter Dirigenten wie Marin Alsop, Herbert Blomstedt, Frans Brüggen, Elisha Inbal und Edo de Waart. Er gibt Solokonzerte in aller Welt, u.a. im Concertgebouw Amsterdam, Gewandhaus Leipzig, Musashino Hall Tokio und war Gast bei Klavierfestivals in Bordeaux, Guangzhou und La Roque d'Anthéron.

Auch im Bereich Kammermusik ist Minnaar erfolgreich. Mit seinem Van Baerle Trio gewann er Preise bei Wettbewerben in Lyon (CIMCL 2011, 1. Preis) und München (ARD 2013, 2. Preis). Im Jahre 2014 trat das Trio im Rahmen der „Rising Stars“ Serie in den wichtigsten Konzertsälen Europas, wie Musikverein

„Sonata per il Pianoforte ed un Violino obbligato, scritta in uno stile molto concertante, quasi come d'un concerto. Composta e dedicata al suo amico R. Kreutzer, (...) per L. van Beethoven. Opera 47.“

So lautete die Aufschrift auf der ersten Ausgabe der Sonate Nr. 9, der sogenannten Kreutzer-Sonate. Dies illustriert, wie Beethoven einer Kombination von Klavier und Violine gegenüberstand: Das Klavier stand an erster Stelle, was natürlich auch Beethovens virtuoson Fähigkeiten auf dem Klavier entsprach.

Anfänglich vorgesehen für den halb afrikanischen, halb polnischen Violinen-virtuoson George Augustus Polgreen Bridgetower, der sich zufällig in Wien auf Konzertreise befand und das Stück im Mai 1803 mit Beethoven selbst am Klavier uraufführte, bevor sie sich wegen einer Dame stritten und so die Zusammenarbeit beendeten, wurde diese Sonate nach dem Streit kurzerhand dem Violinisten Rodolphe Kreutzer gewidmet. Am Tag vor dem Konzert war noch keine Note auf Papier gesetzt und den dritten Teil hatte Beethoven seiner *A-Dur-Sonate Opus 12/2* „entliehen“, wofür er sich später eine Alternative ausdenken sollte. Bridgetower musste vom Manuskript abspielen, denn zunächst gab es nur Skizzen.

Die *Sonate Opus 47* war nicht nur ein Wendepunkt in Beethovens Œuvre für Klavier und Violine, sondern noch nie zuvor war für Klavier und ein anderes Instrument auf diese Weise komponiert worden. Hatte das Klavierinstrument bisher immer eine sekundäre, begleitende Rolle übernommen, so leitete die *Kreutzer-Sonate* eine Veränderung ein: auf den Ausgaben der Partituren der Sonaten für Klavier und andere Instrumente, wurde bei Beethoven das Klavier von nun an als erstes genannt.

Die ersten acht Violinsonaten, Opus 12/1-3, Opus 23 und 24 sowie Opus 30/1-3, wurden in Beethovens erster Schaffensperiode zwischen 1798 und 1802 komponiert; nach der *Sonate Opus 47* von 1803, zu Beginn seiner mittleren Periode, legte er das Genre bis 1812 beiseite, dem Jahr, in dem die geruhsame, sanfte *Sonate Nr. 10 Opus 96 in G-Dur* entstand. In dieser mittleren Schaffensperiode, etwa zwischen 1803 und 1814, entstanden Beethovens größte Meisterwerke: *Fidelio*, seine einzige Oper, das *Violinkonzert*, die *Symphonien 3-7*, die *drei Streichquartette Opus 59*, das *Tripelkonzert* und die *Klavierkonzerte Nr. 4 und 5*. In jener Zeit litt er schon sehr unter seinem nachlassenden Gehör, was ihn sogar an den Rand tiefster Depression trieb: Die Angst, keine Musik mehr hören oder komponieren zu können, löste Selbstmordgedanken in ihm aus, was im Oktober 1802 in das berühmte „Heiligenstädter Testament“ mündete.

1787 war Ludwig van Beethoven als 16-Jähriger nach Wien gereist, um Mozart zu begegnen, dem einzigen großen Komponisten, von dem er unterrichtet werden wollte. Der Tod seiner Mutter rief ihn jedoch nach ein paar Monaten unerwartet nach Bonn zurück und der bevorstehende Krieg mit Frankreich machte seine Rückkehr nach Wien erst 1792 wieder möglich. Zu Beethovens Bestürzung war Mozart im Jahr zuvor verstorben, und musste er sich mit Joseph Haydn „zufriedenstellen“, den er erst nach einigen Unterrichtsjahren bei ihm voll und ganz zu schätzen lernen sollte (vor allem nach der Entstehung von *Die Schöpfung* und *Die Jahreszeiten*). Haydn kritisierte Beethoven anfangs aber auch, insbesondere in Bezug auf dessen unkonventionelle Kompositionsweise, die unerwarteten Tonartwechsel und ungestümen Akzente auf schwache Takteile, begriff jedoch schon schnell, dass Beethoven nicht anders konnte.

Philharmonikern oder NHK Tokio. Für sie bleibt die Treue gegenüber der Musik aber an erster Stelle.

Sie hat sich auch immer schon für die Musik zeitgenössischer Komponisten eingesetzt. Viele Konzerte wurden speziell für sie komponiert (Theo Loevendie, Erkki-Sven Tüür) und ihr Repertoire enthält noch viele weitere Werke des 20. und 21. Jahrhunderts: Konzerte von Henri Dutilleux, John Adams, Lera Auerbach, Oliver Knussen und Brett Dean. Außerdem führt sie gerne weniger bekannte Werke von Colin Matthews sowie Konzerte von Krenek, Pettersson und Busoni auf.

Von Isabelle van Keulen sind in den vergangenen Jahrzehnten viele Aufnahmen erschienen. Zu den jüngsten zählen das *Violinkonzert* von Berg (Chandos), eine CD mit *Geige-Klavier Sonaten* von Strauss, Nino Rota und Respighi (Channel Classics), Mozarts *Klarinettenquintett* mit Sharon Kam (Berlin Classics), Bachs *Goldberg-Variationen* mit dem Leopold String Trio (Hyperion) und die Aufnahme des *Gesamtwerkes* für Violine und Klavier von Sergej Prokofjew mit Ronald Brautigam (Challenge). Eine CD mit Musik von Astor Piazzolla erschien im Mai 2013 bei Challenge Records: *Tango!*, eine Kombination aus DVD/Blu-ray und Dokumentarfilm mit dem Isabelle van Keulen Ensemble.

Seit Herbst 2012 ist sie Professorin für Geige, Viola und Kammermusik an der Hochschule Luzern für Musik.

Isabelle van Keulen

„Ihre wohlgeordnete musikalische Einsicht und ihr lebendiger Klang, kombiniert mit feinem Instinkt für die zarte, durchdringende Qualität dieser Musik... einfach magisch.“ The Guardian

Seit ihrem Durchbruch 1984, als sie den Titel BBC Young Musician of the Year gewann: einen Wettbewerb, der in ganz Europa live im Fernsehen übertragen und von Millionen Zuschauern angeschaut wurde, kann Isabelle van Keulen inzwischen auf eine langjährige musikalische Vielfalt zurückschauen. Nicht nur möchte sie den Musikpartituren akkurat und gewissenhaft gegenüberstehen, sondern sie auch als Kommunikationsmittel mit ihren Zuhörern und musikalischen Partnern einsetzen. Auf diese Weise gelingt ihr ein inspirierender, lebhafter und begeisterter Auftritt.

Ihre Vielseitigkeit besteht darin, dass sie nicht nur die Geige, sondern mit gleicher Energie auch die Viola spielt, Kammermusik in jeder denkbaren Kombination aufführt und Kammerorchester-Aufführungen leitet. Mehr als 20 Jahre sind gefüllt mit intensiver Zusammenarbeit mit dem niederländischen Pianisten Ronald Brautigam, Konzerten mit Mezzosopran Christianne Stotijn, Leitung des Norwegischen Kammerorchesters, die Kombination von Violine und Viola in einem Auftritt, Gründung eines Kammermusikfestivals - von 1997 bis 2006 war Isabelle van Keulen künstlerische Leiterin vom Delft Chamber Music Festival - der Erteilung von Meisterkursen oder sie spielte als Solistin mit Orchestern wie dem Königlichen Concertgebouw-Orchester, den Berliner

Beethoven war eigensinnig und unwirsch, davon überzeugt, alles besser zu wissen, erhielt allerdings gerade aufgrund seines originellen musikalischen Vokabulars große Anerkennung. Der Adel honorierte ihn auch in finanziellem Sinne, beispielsweise Prinz Lichnowski, Prinz Lobkowitz und Erzherzog Rudolph, der als Kind schon begriffen hatte, dass Beethoven die Musik „ins nächste Jahrhundert befördert hatte“. Ohne diese Unterstützung hätte Beethoven es nicht eigenständig schaffen können. Überdies gestattete sein eigensinniger Charakter es ihm auch nicht, sich einer Anstellung am Hofe zu unterwerfen, so wie Haydn beispielsweise über Jahrzehnte hinweg bei den Esterhazys in der Nähe von Wien und Mozart in Salzburg, unter dem Vorbehalt, im Geschmack des Auftraggebers zu komponieren.

Auch ein paar gute treue Freunde standen ihm immer mit viel moralischer und praktischer Unterstützung zur Seite: Der Geiger Ignaz Schuppanzigh, der viel Kammermusik Beethovens uraufführte; Nikolai Zmeskal, ein vorzüglicher Cellist; Stephan van Breuning, ein Jugendfreund aus Bonn, der unter anderem auch an dem Libretto von Fidelio mitarbeitete; der Klavierbauer Andreas Streicher und dessen Frau Nanette, die sich dazu berufen fühlte, Ludwig haushälterisch zur Hand zu gehen. Dank dieser loyalen Unterstützung war Beethoven imstande, sich seinen Kompositionen ununterbrochen zu widmen; äußerst selbstkritisch fand er erst die *Klaviertrios Opus 1* (seinem Mäzen Lichnowski gewidmet) einer Opusnummer würdig, obwohl er zuvor schon viel komponiert hatte. Danach ging es aber auch wirklich los: die ersten *Violinsonaten Opus 12* - drei Stücke insgesamt - Antonio Salieri gewidmet, die *Sonate Pathétique Opus 13*, das *Klavierkonzert Opus 15*, das *Septett Opus 20* und nicht zu vergessen, die *Erste Sinfonie Opus 21*.

Die Violinsonaten, Opus 23 und Opus 24, entstanden im Sommer 1801, dem Jahr, in dem der junge Carl Czerny als 10-Jähriger anfang, Unterricht bei ihm zu nehmen. Obwohl Beethoven nicht gerne unterrichtete, akzeptierte er diesen Schüler wohl, und Czerny gab später das umfassende Nachschlagewerk Über den richtigen Vortrag der sämtlichen Beethoven'schen Klavierwerke heraus, mit sämtlichen Metronomzahlen und Vortragshinweisen.

Wehren musste er sich trotz großer Anerkennung jedoch auch sein Leben lang gegen die Verständnislosigkeit für seinen extrem erneuernden Stil, seine großen dynamischen Differenzen in der Musik mit allen Hermiolen-Akzenten, seine virtuoson Reisen durch die Tonarten in gedrängter Kürze, und seinen unübertroffenen Drang nach einer reinen, wahren und ungeschminkten Wiedergabe. Die Musiker in den Wiener Orchestern, insbesondere die Bläser, empfanden seine Musik als unmöglich zu spielen, wodurch Beethoven sich oft mit Musikern auseinandersetzen musste, die ganze Passagen wegließen (beispielsweise bei der Premiere seiner Ersten Sinfonie) oder alle dynamischen Differenzen gänzlich abflachten. Dies führte oftmals zu Wutausbrüchen, was seinen immer schlechter werdenden Gehörproblemen - zum ersten Mal während der Entstehung der *Grande Sonate Pathétique* - und dem dazugehörigen Gepfeife und Gehämmer in seinem Kopf nicht zugute kam.

Alles in allem sind die *zehn Sonaten für Klavier und Violine* eine leidenschaftliche Exposition von Beethovens großem Einfallsreichtum und wir können darin alle Aspekte dieses genialen Komponisten wiederfinden: die Begeisterung, den Humor, die Liebe für Variationen (vier der zehn Sonaten enthalten ein Teilstück,

das aus einem Thema mit Variationen besteht und vier andere haben als letztes Teilstück ein Rondo mit ebenfalls fröhlichen Variationen), die Zärtlichkeit und Rätselhaftigkeit, kurzum: eine unerschöpfliche Inspirationsquelle!

Übersetzung: Sigrid Kullmann/Muse Translations

